

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3235/2023. (VI. 2.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

1. Az Alkotmánybíróság az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 3. § *k*) és *x*) pontjai, 44. § (3) bekezdése, 69/B. § (1) bekezdés *b*) pont *be*) alpontja és (3) bekezdése, 89. § (4) bekezdése, valamint 101/A. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat visszautasítja.

2. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszok tárgyában az eljárást egyebekben megszünteti.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozók {indítványozó1., jogi képviselője [dr. Bodrogi Bea ügyvéd] útján; közös indítványt benyújtó indítványozók (a továbbiakban együtt: indítványozó2.) jogi képviselőjük [dr. Karsai Dániel ügyvéd] útján; indítványozó3. jogi képviselője [dr. Karsai Dániel ügyvéd] útján; és indítványozó4. jogi képviselője [dr. Muhi Erika ügyvéd] útján} az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése szerinti közvetlen alkotmányjogi panaszokkal fordultak az Alkotmánybírósághoz. Az indítványozók az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvénynek (a továbbiakban: At.) az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyontutásról szóló 2020. évi XXX. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 33. §-ával módosított, 2020. május 29. napjától hatályos 3. § *k*) és *x*) pontjai, 44. § (3) bekezdése, 69/B. § (1) bekezdés *b*) pont *be*) alpontja és (3) bekezdése, 89. § (4) bekezdése, valamint 101/A. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, illetve mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítását kérték, mivel az indítványozók álláspontja szerint az At. Módtv. 33. §-ával megállapított, támadott rendelkezései sértik az Alaptörvény II. cikkében foglalt emberi méltósághoz való jogukat, a VI. cikk (1) bekezdése által védett magánszférához való jogukat, a XV. cikk (2) bekezdésében rögzített diszkrimináció tilalmát, továbbá a XX. cikk (1) bekezdésében foglalt testi és lelki egészséghez való jogukat, valamint a B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvét.
- [2] Az Alkotmánybíróság az indítványokat az ügyek tárgyának azonosságára, illetve tárgyi összefüggésükre tekintettel együttes vizsgálat és elbírálás végett az Abtv. 58. § (2) bekezdése, valamint az Ügyrend 34. § (1) bekezdése alapján egyesítette és egy eljárásban bírálta el.
- [3] 2. Az indítványozók mind olyan magánszemélyek, akik a nemük, illetve ezzel összefüggésben a nevük anyakönyvi megváltoztatásának kérelmezéséhez szükséges kritériumokat teljesítették, az eljárás megindítása szükséges feltételének minősülő egészségügyi vizsgálatokat elvégezték. Az indítványozó4.-et leszámítva ezen túlmenően ténylegesen kezdeményezték is a nem- és névváltoztatásuk anyakönyvi átvezetését. Az illetékes hatóságok e kérelmeiket elutasították, vagy e kérelmeikről az indítványok benyújtásakor még nem döntöttek, illetve az indítványozó3 esetén a kérelmezett módosítások anyakönyvi átvezetése megtörtént.
- [4] Az indítványozó1., az indítványozó2. és az indítványozó4. részletesen ismertették a Módtv. hatálybalépése előtt fennálló jogszabályi környezetet, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma (a továbbiakban: EMMI) által kialakított gyakorlatot. Ennek értelmében Magyarországon az utónév és a nem megváltoztatásáról szóló eljárás alapja az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet1.) 7. §-a volt, amely 2020. július 2-án hatályát veszítette a 315/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet2.) 9. § (2) bekezdése alapján. A kérelemhez csatolni kellett egy pszichiáter szakorvos szakvéleményét (az F64.0 számú transzszexualizmus diagnózisról), egy klinikai szakpszichológus szakvéleményét és egy urológus/nőgyógyász szakvéleményét. Ezek alapján az EMMI egy szakvéleményt adott ki, amelyre tekintettel Budapest Főváros Kormányhivatala felhívta a születési hely szerinti anyakönyvvezetőt a nem és név megváltoztatásának az anyakönyvben történő átvezetése érdekében. Az eljárás alkotmányjogi értékelésével összefüggésben minden indítványozó hivatkozott az Alkotmánybíróság 6/2018.

(VI. 27.) AB határozatában foglaltakra, valamint az indítványozó1. és az indítványozó4. az alapvető jogok biztosának AJB-883/2016. számú és az AJB-294/2018. számú jelentéseiben foglaltakra is.

- [5] Az ezt követően elfogadott, a nemkorrekció jogi elismerésére irányuló folyamatban lévő eljárásokban is alkalmazni rendelt új szabályozás alapján a személyazonosító adatok nyilvántartásában a születési nemet kell nyilvántartani, ami a támadott rendelkezések nyomán nem változtatható meg. A módosítás eredményeképpen tehát immár nincs jogi lehetőség a korrigált biológiai nemnek a személyi alapnyilvántartásban történő átvezetésére, illetve ehhez kapcsolódóan a korrigált biológiai nemmel összhangban lévő névváltoztatásra. Az indítványozó2., az indítványozó3. és az indítványozó4. ismertették, hogy a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Nytv.) 11. § (1) bekezdés c) pontja alapján a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás a „nem” kategóriát alkalmazza. A nyilvántartás szervei azonban az Nytv. 14. § c) pontja értelmében az általuk kezelt adatokat az anyakönyvből gyűjtik, amely által a „születési nem” adatot fogják rögzíteni a „nem” adatkategóriában is.
- [6] Az indítványozók szerint az, hogy az új szabályozás ellehetetleníti a korrigált biológiai nemnek, illetve az ezzel összhangban lévő névnek a személyi alapnyilvántartásban történő átvezetését, alapjogsérelemre vezet. Az indítványozók álláspontja szerint a támadott rendelkezések sértik az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság követelményét, a II. cikkben foglalt emberi méltósághoz való jogukat, a VI. cikk (1) bekezdése által védett magánszférához való jogukat, a XV. cikk (2) bekezdésében megjelölt diszkrimináció tilalmát, valamint a XX. cikk (1) bekezdésében foglalt testi és lelki egészséghez való jogukat. Az egyes állított alapjogsérelemeik indokolásaként az indítványozók részletesen bemutatták az Alkotmánybíróság irányadó gyakorlatát [vö. 58/2001. (XII. 7.) AB határozat, 27/2015. (VII. 21.) AB határozat, 6/2018. (VI. 27.) AB határozat], valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) releváns esetjogát [vö. *B. kontra Franciaország* (13343/87) 1992. március 25.; *L. kontra Litvánia* (27527/03), 2007. szeptember 11., 57., 59. bekezdés; *A. P., Garçon és Nicot kontra Franciaország* (79885/12, 52471/13, 52596/13), 2017. április 6., 135., 153–154. bekezdés]. Támaszkodtak továbbá a Magyar Pszichológiai Társaság nemi diszfóriával kapcsolatos megállapításaira (lásd: Útmutató a meleg, lesbikus, biszexuális, transznemű és gender-nonkonform kliensekkel folytatott pszichológiai munkához), valamint az Igazságügyi Minisztérium 2020. május 14-i összefoglalójára az LMBT Emberek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport keretében folytatott egyeztetésről. Utaltak végezetül arra is, hogy a Módtv. elfogadása ellenében több nemzetközi szereplő – az Európa Tanács emberi jogi biztosja, az Európa Tanács Nemzetközi Civil Szervezetek Konferenciája, az Európai Parlament, az ENSZ emberi jogi főbiztosja és több különmegbízottja – is állásfoglalást, nyilatkozatot tett közzé.
- [7] Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelme kapcsán hangsúlyozták, hogy a módosult szabályozást az At. 101/A. § (2) bekezdése értelmében a folyamatban lévő eljárásokban is alkalmazni kell, ami felveti a kellő idő követelményének sérelmét. Kiemelték továbbá, hogy a „születési nem” fogalmának bevezetése megbontja a jogrendszer összhangját, illetve a korábban jogszerűen bejegyzett adatok „hibás adattá” válása és kijavíthatósága pedig sérti a jogbiztonság elvét, valamint felveti a visszaható hatályú jogalkotás sérelmét.
- [8] Előadták, hogy az a tény, hogy a támadott szabályozás megfosztja őket attól, hogy nemi identitásukat jogilag elismerjék, valamint a megélt nemüknek megfelelő nevet viseljenek, az emberi méltósághoz való joguk, illetve a névhez való joguk sérelmére vezet. Ezzel összefüggésben hivatkoztak az Alkotmánybíróság korábbi megállapításaira, amelyek szerint „alapvető jognak minősül a transzszexuálisok esetében a névváltoztatáshoz való jog” {6/2018. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [45]}, illetve „a nem megváltoztatásával összefüggő speciális névváltoztatás, minthogy az a személy identitásának alapvető meghatározója, saját névhez való jogként a névjog korlátozhatatlan tartományába tartozik” {6/2018. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [47]}. Az indítványozók arra való tekintettel, hogy az EJEB esetjoga a nem jogi elismerését a magánélet tiszteletben tartásához való jog részeként védi, az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében foglalt magánélet tiszteletben tartásához való joguk sérelmét is fennállónak látták. Ebben a tekintetben utaltak a II. cikk és a VI. cikk (1) bekezdése között fennálló különösen szoros kapcsolatra. Az emberi méltóság sérelmével összefüggésben az indítványozó3. előadta, hogy esetében az anyakönyvben is átvezetett korábbi sikeres nemkorrekció, illetve a „születési nem” fogalmát bevezető új szabályozás együttesen azt eredményezi, hogy az anyakönyvi nyilvántartásban a korábban sikeresen kezdeményezett közigazgatási eljárás eredményeként elismert neme mint „hibás adattartalom” szerepel, amely vonatkozásában az anyakönyvi eljárás szabályai lehetőséget teremtenek a hibás adatok kijavítására. Ennek bekövetkezése az indítványozó3. nemi identitásának jogi elismerését megszüntetné, hatását tekintve pedig az emberi méltóságát sértő, kiszolgáltatott helyzetbe hozná.

- [9] E jogsérelmek nézetük szerint velük szemben egyúttal alapjogi diszkriminációt is megvalósítanak, amelynek jellegét azonban az indítványozók eltérően ítélték meg. Az indítványozó1., indítványozó2. és az indítványozó3. álláspontja szerint bár az At. támadott szabályai nem tesznek közvetlenül különbséget azok között, akikre alkalmazni rendelik a születési nem definícióját, de közvetett módon olyan helyzetet eredményeznek, amelyben aránytalanul hátrányosabb helyzetbe kerülnek azok az emberek, akik az anyakönyvben rögzített születési nemmel nem tudnak azonosulni. A transznemű embereknek ugyanis azáltal sérülnek a felhívott alapjogaik, hogy a megélt nemi identitásuk nem nyerhet jogi elismerést, szemben a cisznemű emberekkel, akiknek ezt az anyakönyvi eljárásról szóló szabályozás valójában biztosítja. A különbségtétel alapja az indítványozók szerint a megélt nemi identitás, a megkülönböztetés pedig más alapvető jogok, végső soron az emberi méltósághoz való jog sérelmére vezet. Az indítványozó1. szerint azonban a diszkrimináció alapja emellett az is, hogy homogén csoportba tartozik azon személyekkel, akik a korábbi szabályozás alapján sikeresen megváltoztatták az anyakönyvben regisztrált nemüket és nevüket, neki erre azonban a hatályos szabályozás szerint már nincs lehetősége.
- [10] Végül az Alaptörvény XX. cikkének sérelme vonatkozásában az indítványozó2. és az indítványozó3. az állam intézményvédelmi kötelezettségét hangsúlyozták. Érvelésük szerint a jogi környezet átalakítása mentális ártalmakat idéz elő, amely szembe megy az államnak az állampolgárok testi és lelki egészségét védő kötelezettségével. A transzszexuális emberek esetében annak érdekében kerül sor egészségügyi beavatkozásokra, hogy az emberek a megélt nemük szerint éljék életüket: a nem műtéti korrekciójának lehetősége azonban jogi elismerés nélkül csak még kiszolgáltatottabb helyzetet eredményez számukra.
- [11] 3. A Miniszterelnökség az Abtv. 57. § (1b) bekezdése és az Ügyrend 36. § (6) bekezdése alapján tájékoztatta az Alkotmánybíróságot az ügyekkel kapcsolatos álláspontjáról.
- [12] Az Alkotmánybírósághoz az üggyel összefüggésben több *amicus curiae* beadványt nyújtottak be.
- [13] 4. Az Alkotmánybíróság tanácsa az alkotmányjogi panaszokat befogadta, azonban a testület érdemi vitája során nyilvánvalóvá vált, hogy az indítványok nem felelnek meg a törvényi feltételeknek.
- [14] Az indítványozó4. indítványa kérelmet tartalmazott a Korm. rendelet2. 9. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy Korm. rendelet2. 9. § (2) bekezdése a Korm. rendelet1. 7. §-át 2020. július 2-ával hatályon kívül helyezte, és a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 12. § (1) és (2) bekezdései alapján, annak végrehajtottá vált rendelkezése folytán a végrehajtottá válást követő napon, 2020. július 4-én hatályát veszítette. Ugyan az alkotmányjogi panasz eljárásokban a támadott jogszabály hatályvesztése önmagában nem jelenti azt, hogy az Alkotmánybíróságnak ne kellene érdemben vizsgálni az indítványt [Abtv. 64. § e) pont], azt azonban előkérdésként szintén vizsgálnia kellett, hogy létezik-e, létezhet-e olyan ügy, amelyben a támadott rendelkezést alkalmazni kell. Ha ugyanis az eljárás folytatására okot adó körülmény már nem áll fenn, illetve az indítvány egyéb okból tárgytalanná vált, akkor az Alkotmánybíróság az Abtv. 59. §-a, illetve az Ügyrend 67. § (2) bekezdés e) pontja alapján megszünteti az eljárást. Az Abtv. 26. § (2) bekezdésén alapuló alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a jogszabály alkotmányosságáról dönt, amelynek lehetséges következménye a jogszabály megsemmisítése folytán annak hatályvesztése. Nem indokolt azonban az eljárás lefolytatása, ha a támadott jogszabály már nem hatályos, valamint nem is alkalmazható.
- [15] Az indítványozó3. 2023. február 8. napján kelt – az Alkotmánybíróságra február 16. napján érkezett – beadványában alkotmányjogi panaszát visszavonta, és kérte az Alkotmánybíróságtól az ebből fakadóan szükségessé váló intézkedések megtételét. Az Abtv. 59. §-a alapján az Alkotmánybíróság – Ügyrendjében meghatározottak szerint – kivételesen a nyilvánvalóan oka fogottá váló ügyek esetén az előtte folyamatban lévő eljárást megszüntetheti. Az Ügyrend 67. § (2) bekezdés c) pontja értelmében oka fogottá válik az indítvány különösen, ha az indítványozó az indítványát visszavonta.
- [16] Mivel a fenti kérelem és indítvány elbírálására okot adó körülmény jelen esetben már nem áll fenn, ezért az eljárást – az Abtv. 59. §-a, illetve az Ügyrend 67. § (2) bekezdés c) és e) pontjai alapján – az Alkotmánybíróság ezek tekintetében megszüntette.
- [17] Az indítványozó4. indítványa kérelmet tartalmazott arra vonatkozóan, hogy az Alkotmánybíróság hivatalból vizsgálja, nem keletkeztet-e mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet a transznemű és interszex emberek nemének és nevének megváltoztatására irányuló eljárás hiánya (illetve az, hogy ez az eljárás nincs megfelelően szabályozva). Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlatának megfelelően jelen ügyben is azt állapí-

- totta meg, hogy az indítványozónak nincs indítványozói jogosultsága az Alkotmánybíróság Abtv. 46. § (1) bekezdése szerinti hivatalbóli eljárásának kezdeményezésére {3330/2017. (XII. 8.) AB végzés, Indokolás [19]–[20]; 3222/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [33]; 3128/2022. (IV. 1.) AB határozat, Indokolás [105]}.
- [18] Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján akkor terjeszthető elő kivételesen alkotmányjogi panasz, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette. Az Alkotmánybíróság egyes támadott jogszabályi rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránti, az indítványozó4. mint felperes ügyében eljáró Fővárosi Törvényszék Abtv. 25. § (1) bekezdése szerinti bírói kezdeményezését a 3058/2023. (II. 16.) AB határozattal érdemben elbírálta. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság jelen ügyben vizsgálata során arra jutott, hogy az indítványozók előtt nyitva áll a bírói út mint jogorvoslati lehetőség, amelyet az indítványozók panaszai szerint nem merítettek ki. Jelen ügyben tehát az indítványok nem felelnek meg a közvetlen alkotmányjogi panaszok befogadhatóságával szemben támasztott, az Abtv. 26. § (2) bekezdés *b)* pontjában foglalt követelménynek, mivel az indítványozók a jogorvoslati lehetőségeiket nem merítették ki {vö. 3256/2015. (XII. 22.) AB végzés, Indokolás [17], 3205/2020. (VI. 11.) AB végzés, Indokolás [12], 3103/2021. (III. 22.) AB végzés, Indokolás [22]}.
- [19] 5. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság a rendelkező részben foglaltakkal összhangban egyes indítványelemeket illetően az Abtv. 59. §-a, illetve az Ügyrend 67. § (2) bekezdés *e)* pontja alapján az eljárást megszüntette, egyebekben pedig az Abtv. 64. § *b)* és *d)* pontjai, valamint az Ügyrend 65. § (1) bekezdése alapján a panaszokat visszautasította.

Budapest, 2023. május 9.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
előadó alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/948/2020.

